

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
Aviz asupra proiectului de lege constituțională privind
modificarea unor articole din Constituția Republicii Moldova

Nr.1 din 17.03.97

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.21/10 din 03.04.1997

* * *

În numele Republicii Moldova
Curtea Constituțională în componența:

Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător
Nicolae OSMOCHESCU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător-raportor

cu participarea Ludmilei ZADOROJNÎI, grefier, doamnei Ala MÎNDÎCANU, domnilor Mihai CHIMPU, Ion HADĂRCĂ, Andrei IURI-APOSTOL, Simion CERTAN, deputați în Parlament, în conformitate cu art. 135 alin. (1) lit. c) din Constituția Republicii Moldova și art. 4 alin. (1) lit. c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională a examinat în ședință publică adresarea deputaților în Parlamentul Republicii Moldova: Mihai Chimpu, Simion Certan, Ion Had'rcă, Lidia Istrati, Ala Mîndîcanu, Larisa Iachim, Andrei Iuri-Apostol, Iosob Andrian, Ion Dediu, Valentin Dolganiuc, Ion Tănase, Iurie Roșca, Vlad Cupceacov, Sergiu Mocanu, Andrei Diaconu, Tudor Olaru, Constantin Platon, Eugeniu Rusu, Eugeniu Gîrlă, Nicolae Arteni, Ion Ungureanu, Gheorghe Lungu, Mihai Stratulat, Vladimir Paladi, Vasile Cherdivarenco, Mihai Lupașcu, Petru Poiată, Vasile Vartic, Eugeniu Grabovschi, Ion Mihailă, Nicolae Ștefanuț, Nicolae Andronic, Ion Neagu, Alexandru Moșanu, Valeriu Matei și Vasile Nedelciuc, în care se solicită avizul Curții Constituționale asupra proiectului de lege privind modificarea unor articole din Constituția Republicii Moldova, pe care grupul de deputați intenționează să-l prezinte Parlamentului spre examinare.

Curtea Constituțională, fiind competentă să se pronunțe asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, a examinat adresarea grupului de deputați și proiectul legii constituționale anexat și audiind argumentele domnului Mihai Ghimpu, deputat în Parlament,

a c o n s t a t a t :

Un grup de 36 deputați în Parlamentul Republicii Moldova au inițiat procedura de revizuire a Constituției Republicii Moldova, propunând modificarea și completarea art. 24 alin. (3), art. 29 alin. (3) și art. 25, 30, 54, 55, 93, 124 și 125 din Legea Supremă.

Conform proiectului legii constituționale, prezentat de grupul de deputați, modificările și completările Constituției se propun după cum urmează:

1. Alineatul (3) al articolului 24 din Constituție se propune în următoarea redacție:

"(3) Pedeapsa cu moartea este abolită".

Acest articol se completează cu alineatul (4) avînd următorul conținut:

"(4) Nimeni nu poate fi condamnat la pedeapsa cu moartea și executat decît pentru acte săvîrșite în timp de război sau de pericol iminent de război".

Modificările și completările menționate se argumentează prin faptul că ele permit realizarea prevederilor alineatului (1) al articolului 24 din Constituție, care garantează fiecărui om dreptul la viață, precum și angajamentul Republicii față de Consiliul European, iar prevederile

alineatului (4) nou-propus sînt consfințite în Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

2. Articolul 25 din Constituție se propune într-o redacție nouă avînd următorul conținut:

"Articolul 25. Libertatea individuală și siguranța persoanei.

(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Libertatea persoanei poate fi limitată în timpul percheziționării, reținerii sau arestării numai în baza unei legi formale și numai cu respectarea procedurii prevăzute.

(3) Persoanele reținute sau arestate nu pot fi maltratate nici fizic, nici psihic.

(4) Despre admisibilitatea și prelungirea unei privări de libertate poate hotărî numai judecătorul în baza unei hotărîri motivate. La fiecare privare de libertate, care nu se întemeiază pe dispoziție judecătorească, în mod obligatoriu se prezintă o astfel de hotărîre.

(5) Arestarea se face în temeiul unui mandat pentru o durată de cel mult 30 zile. Termenul arestării poate fi prelungit pînă la 60 zile de către instanța ierarhic superioară. Pentru crimele deosebit de grave, prevăzute în legea organică, termenul arestării poate fi prelungit doar de Curtea de Apel.

(6) Poliția sau alte organe abilitate în drept nu pot reține pe nimeni cu de la sine putere și pe propria garanție mai mult decît pînă la sfîrșitul zilei în care s-a efectuat reținerea.

(7) Persoana reținută nu poate fi interogată decît în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu. Amănuntele sînt reglementate prin lege organică.

(8) Fiecare persoană reținută din cauza bănuielii săvîrșirii unei fapte incriminate penal trebuie înfățișată judecătorului cel tîrziu în ziua următoare reținerii, care îi va comunica, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii, o va audia și îi va oferi posibilitatea să se apere. Judecătorul, în prezența avocatului, va emite ori un mandat de arestare ce va conține motive scrise, ori va dispune eliberarea.

(9) Orice persoană privată de libertate prin reținere sau arestare are dreptul să introducă un recurs în fața instanțelor judecătorești ierarhic superioare, pentru ca acestea să se pronunțe, în cel mai scurt timp, asupra legalității reținerii și să ordone eliberarea ei, dacă detenția este ilegală. Acest drept nu poate fi limitat.

(10) La fiecare hotărîre judecătorească privind dispunerea sau continuarea unei privări de libertate sînt înștiințați neîntîrziat de către judecător un membru major al familiei arestatului sau o persoană de încredere a lui.

(11) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă au dispărut motivele acestei măsuri.

(12) Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub controlul judiciar sau pe cauțiune.

(13) Pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

(14) Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decît în condițiile și în temeiul legii.

(15) Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la despăgubiri".

Modificarea articolului 25 este necesară, susțin inițiatorii revizuirii Constituției, deoarece articolul în redacția actuală nu corespunde în deplină măsură art. 10 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art. 5 din Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Clauzele art. 25 în redacția actuală, conform cărora persoana poate fi lipsită de libertate în baza unui mandat, emis de către procuror, iar Parlamentul aprobă prelungirea termenului arestării pînă la 12 luni contravin actelor internaționale sus-menționate.

3. Alineatul (3) al articolului 29 din Constituție, care prevede că perchezițiile și cercetările la fața locului pot fi ordonate și efectuate numai în condițiile legii, se propune să fie modificat după

cum urmează:

"(3) Perchezițiile și cercetările domiciliului sau ale reședinței pot fi ordonate și efectuate numai în condițiile legii și numai în baza unei hotărâri judecătorești motivate, iar în cazurile prevăzute de lit. b) și c) ale alin. (2) din prezentul articol, precum și în cazul unui delict flagrant, poliția sau alte organe abilitate în drept pot efectua percheziția sau cercetarea domiciliului sau a reședinței cu controlul legalității acestor acțiuni de către instanța de judecată în decurs de 14 ore".

Grupul de deputați consideră că modificarea propusă a alineatului (3) al articolului 29 din Constituție urmărește limitarea situațiilor în care, prin lege, se poate admite derogarea de la principiul constituțional, potrivit căruia nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia.

4. Se propune completarea articolului 30 din Constituție (secretul corespondenței) cu un alineat nou (2) cu următorul conținut:

"(2) Restrângerea acestui drept se admite numai în baza unei hotărâri judecătorești, în condițiile legii, după o procedură strictă și numai cu respectarea celorlalte drepturi ale persoanei, mai ales a dreptului la viață familială, intimă și privată".

Această completare a articolului 30 din Constituție se argumentează prin faptul că, practic, numeni nu are dreptul să atenteze la corespondența cuiva, de aceea și se propune, ca restrângerea acestui drept să fie o normă constituțională și să se aplice numai în baza unei hotărâri judecătorești.

5. Articolul 54 din Constituție se propune într-o redacție nouă, având următorul conținut:

"(1) Exercițarea unor drepturi sau a unor libertăți poate fi restrânsă numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, pentru apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor; pentru protecția sănătății sau a moralei, reputației sau a drepturilor altuia; pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

(2) În condiții de război pot fi stabilite și alte restricții ale drepturilor și libertăților omului cu indicarea termenului acțiunii acestor restricții. Nu pot fi restrânse drepturile și libertățile omului prevăzute de articolele 16-18, 20-27, 46-47 (referitor la locuință) 48, 52, 53 din prezenta Constituție.

(3) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății".

Modificarea articolului 54 și propunerea lui într-o redacție nouă se motivează prin faptul că unele prevederi din articolul 54 în redacția actuală, și anume restrângerea drepturilor și libertăților pentru desfășurarea anchetei penale, contravine articolului 21 din Constituție, care garantează oricărei persoane acuzate de delict prezumția nevinovăției, pînă cînd vinovăția sa nu va fi dovedită în mod legal.

6. Articolul 55 din Constituție se propune într-o redacție nouă cu următoarea denumire și conținut:

"Articolul 55. Exercițarea drepturilor și libertăților.

Cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii sînt obligați să-și exercite drepturile și libertățile constituționale fără a încălca drepturile și libertățile celorlalți, prevăzute de actuala Constituție, de Declarația Universală a Drepturilor Omului, de Convenția europeană pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale".

Propunerea de a modifica articolul 55 din Constituție se explică prin faptul că prevederile acestui articol în redacția actuală contravin Declarației și Convenției menționate mai sus și acest fapt a fost menționat în avizul Comisiei Juridice a Consiliului European.

7. Articolul 93 din Constituție se propune într-o redacție nouă:

"Articolul 93. Promulgarea legilor

(1) Legea se trimite spre promulgare Președintelui Republicii Moldova. Promulgarea legii se face în termen de 25 zile de la primire.

(2) Înainte de promulgare Președintele poate cere Parlamentului, o

singură dată, reexaminarea legii.

(3) Dacă Președintele a cerut reexaminarea legii ori dacă s-a cerut verificarea constituționalității ei, promulgarea legii se face în cel mult 10 zile de la adoptarea legii după reexaminare sau de la luarea Hotărârii Curții Constituționale prin care s-a confirmat constituționalitatea".

Inițiatorii revizuirii Constituției susțin că prin modificarea articolului 93 din Constituție se propune un mecanism mai simplu de promulgare a legilor, care ține cont de atribuțiile constituționale atât ale Parlamentului, cât și ale Președintelui Republicii Moldova.

8. Modificarea articolelor 124 și 125 din Constituție privind atribuțiile și structura Procuraturii, precum și privind mandatul procurorilor se propune după cum urmează:

"Articolul 124. Rolul procuraturii.

(1) În activitatea judiciară Procuratura reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

(2) Procuratura își exercită atribuțiile prin procuraturile constituite în teritorii, în condițiile legii.

Articolul 125. Statutul procurorilor.

(1) Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea Ministerului Justiției.

(2) Funcția de procuror este incompatibilă cu orice funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice și de activități științifice".

Inițiatorii revizuirii articolelor 124 și 125 din Constituție consideră că clauzele acestor articole contravin articolului 6 al Legii Supreme, deoarece procuratura, prin natura sa, este o putere executivă și deci nicidecum nu poate fi o putere aparte așa cum prevede articolul 125 din Constituție. Rolul și funcțiile procuraturii, susține grupul de deputați în Parlament, trebuie să fie modificate, astfel încât această instituție să devină un organ care să corespundă normelor și exigențelor statului de drept și Consiliului Europei.

Examinînd materialele dosarului, Curtea Constituțională a constatat că revizuirea articolelor sus-menționate din Constituție este inițiată de 36 deputați în Parlament. Avînd în vedere că, potrivit art. III alin. (2) al Dispozițiilor Finale și Tranzitorii din Constituție, Parlamentul este constituit din 104 deputați, iar art. 141, alin. (1) lit. b) din Constituție prevede că revizuirea Constituției poate fi inițiată de un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament, Curtea Constituțională constată că grupul de deputați a procedat în strictă conformitate cu Legea Supremă a statului.

Pronuțîndu-se asupra inițiativei de reviziune a Constituției Curtea Constituțională reține următoarele:

În conformitate cu art. 142 din Constituție, care prevede limitele revizuirii Constituției, subiecții cu dreptul de a iniția revizuirea Legii Supreme prevăzuți în art. 141 din Constituție nu pot face propuneri pentru modificarea doar a dispozițiilor constituționale care se referă la caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și la neutralitatea permanentă a statului. De asemenea, nu poate fi făcută nici o revizuire, dacă ea are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora. Prin analiza conținutului proiectului de lege constituțională s-a constatat că grupul de deputați în Parlament propune modificarea articolelor din Constituție privind pedeapsa capitală, libertatea individuală și siguranța persoanei, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, restrîngerea exercitării unor drepturi sau a unor libertăți, exercitarea drepturilor și a obligațiilor, promulgarea legilor, rolul procuraturii și statutul procurorilor. Prin urmare, proiectul de lege constituțională în cauză nu se referă la revizuirea dispozițiilor din Constituție privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și celor referitoare la neutralitatea permanentă a statului. Deci la acest capitol

propunerile grupului de deputați nu depășesc limitele revizuirii Constituției prevăzute în art. 142 alin. (1) din Legea Supremă. Afară de aceasta, majoritatea modificărilor propuse de către inițiatorii revizuirii Constituției nu îngădesc drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sau garanțiile acestora.

Totodată, Curtea Constituțională nu poate susține unele propuneri ale grupului de deputați din următoarele considerente:

Din conținutul alin. (2) al art. 54 din proiectul legii constituționale, propus de inițiatorii revizuirii Constituției, reiese că în condiții de război nu pot fi restrinse drepturile cetățenilor, prevăzute în art. 47 din Constituție doar referitor la dreptul la locuință. De menționat, că, în conformitate cu norma constituțională menționată, statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare. Astfel, propunerea grupului de deputați la acest capitol de fapt scutește statul de obligațiunea constituțională de a lua măsuri în timp de război pentru asigurarea necesităților vitale ale cetățenilor săi, inclusiv asigurarea cu hrană și îmbrăcămintă. Totodată, conform art. 142 alin. (2) din Constituție nici o revizuire a Legii Supreme nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau garanțiilor acestora.

Curtea Constituțională nu poate susține nici propunerea grupului de deputați de a completa articolul 93 din Constituție cu un nou alineat (3), care ar prevedea că dacă Președintele Republicii Moldova a cerut Parlamentului reexaminarea legii, ori dacă s-a cerut verificarea constituționalității ei, promulgarea legii se face în cel mult 10 zile de la adoptarea legii, după reexaminare sau de la luarea hotărârii Curții Constituționale, prin care i s-a confirmat constituționalitatea.

Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova și este independentă de orice autoritate publică. În conformitate cu art. 135 alin. (1) lit. a) Curtea Constituțională exercită controlul constituționalității doar al actelor normative ale Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului care sînt în vigoare. Inițiatorii revizuirii Constituției propun, de fapt, controlul constituționalității unor legi, care efectiv nu există. Dacă legea Parlamentului nu este promulgată de către șeful statului, ea nu se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, iar nepublicarea legii, conform art. 76 din Constituție, atrage inexistența acesteia. Deci această propunere a grupului de deputați în Parlament contravine prevederilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

Pentru considerentele expuse și avînd în vedere că potrivit art. 141 alin. (2) din Constituție proiectele de legi constituționale se prezintă Parlamentului numai împreună cu avizul Curții Constituționale, conducîndu-se de art. 61 alin. (1) din Codul Jurisdicției constituționale prin votul majorității judecătorilor Curtea Constituțională adoptă următorul aviz:

1. Revizuirea Constituției este inițiată de un grup de 36 deputați în Parlament în conformitate cu prevederile art. 141 alin. (1) lit. b) din Constituția Republicii Moldova.

2. Conținutul proiectului de lege constituțională al grupului de deputați în Parlament nu contravine dispozițiilor art. 142 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova.

3. Propunerea de a completa art. 54 din Constituție cu un alineat nou (2) în sensul că în condiții de război pot fi restrinse drepturile cetățenilor prevăzute în art. 47 alin. (1) din Constituție cu excepția dreptului la locuință, contravine prevederilor stipulate în art. 142 alin. (2) din Legea Supremă.

4. Propunerea de a modifica articolul 93 din Constituție în sensul că legile Parlamentului nepromulgate de Președintele Republicii Moldova pot fi supuse controlului constituționalității contravine prevederilor art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova.

5. Presentul aviz este definitiv, nu poate fi atacat, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE CURȚII
CONSTITUȚIONALE
A REPUBLICII MOLDOVA

Pavel BARBALAT

Chișinău, 17 martie 1997.
Nr. 1.